

Bir Dem Ankara

Zeynep Altıok Akatlı
Eren Aysan

KARPIÇ (ŞEHİR LOKANTASI)

Karpiç'in öyküsüne ilk önce Taşhan'dan başlamak gerekir. Milli Mücadele döneminde Ankara'da bulunan şair ve yazarlar, konut sıkıntısı nedeniyle devrin tek oteli Taşhan'da kalmayı tercih eder. Ancak Taşhan pahalı bir yerdir. Ona tek rakip ise daha ucuz olan Yahudi mahallesindeki pansiyon evleridir.

Evliya Çelebi *Seyyahatname*'sinde, "Ankara'nın Yahudisi çoktur, sâde Yahudileri 12 mahalledir" diye yazar. Gerçekten de Kurtuluş Savaşı yıllarında Yahudi mahalleleri otelden hastaneye kadar olanca gücüyle hizmet verir. Sonra varlık vergisi ve ötekileştirme derken, yahudiler terk-i diyâr eder Ankara'yı.

Gelgelelim, Nazım Hikmet ve Vâlâ Nurettin savaşa katılmak için Ankara'ya geldiklerinde Taşhan'da kalırlar. Ancak bir süre sonra ceplerindeki para suyunu çekince, Yahudi mahallesindeki bir pansiyona geçmek zorunda kalırlar:

*Ankara'da teyzeoğlum beni Taşhan'a yerleştirdi. Burası Ankara'nın Pera Palas'ı. Tek penceresi demir parmaklıklı taş odadayım. Hesapladım: Yol harçlığımdan kalan paranın dörtte üçünü oda kirası diye vermişim. Hesapladım: Taşhan'ın sahibi milyoner olmuştur iki yıl içinde. Şaşım. Sonra o herife düşman kesildim.*¹

Taşhan'ın adının geçtiği başka pek çok eser vardır. Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* romanında Ankara'ya gelen Ayşe, Taşhan'da kalır:

"Kim?" dedim.

"Haşmet Bey!"

"Ha, şunu bileydin. Madam Tadia'nın otelinde senin yattığın odada yatıyordu."

"Ben bu izinden istifade ederek birkaç gün için Ankara'ya geldim. İki gün sonra da Ayşe geldi. Taşhan'da benim yanımda kaldı."²

Yine Yakup Kadri Karaosmanoğlu *Ankara*'da, Meclis'in kurulduğu şehir olan Ankara'yla âdeta Taşhan'ı özdeşleştirir. Romanın başkişisi Selma Hanım'ın ilk eşi Nazif konukluğunu Taşhan'da yapar:

1 Nazım Hikmet, *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim*, s. 55.

2 Halide Edip Adıvar, *Ateşten Gömlek*, s. 121.

Nazif onsuz neler çektiğini anlattı. İlk günler Taşhan diye bir otelde yatıp kalkmıştı. Bu otelin her odasında birbirine yabancı en az dört beş müşteri vardı. Kimi somyası bir hamak gibi sarkmış, demiri pas tutmuş ve her bir parçası ayrı bir gıcırta ile ses çıkartan karyolalarda, kimi yalın kat yer yataklarında... Bazı zamanlar koridorlarda yatanlar bile görülmüş. Nazif kaç kere bunların üstünden atlayarak gidip gelmiş. Taşhan'dan sonra bir müddet bekâr arkadaşlarından birinin evinde misafir olmuş, fakat bütün işleri kendisi görmek kaydıyla. (...) Daha sonra büyük talih. Bir Yahudi evinde pansiyon bulmuş. Karısına, "Bilemezsin" dedi. "Bu, bir Ankara'da yaşayan adam için ne demektir? Bir Yahudi evinde pansiyon. Ankara'da bunun fevkinde bir ikbal hatırdan geçmez."¹

Ayla Kutlu'nun kaleme aldığı *Emir Bey'in Kızları* romanında Urfa Milletvekili Emir Bey de konukluğunu Taşhan'da yapanlar arasındadır:

Nisan sonlarına denk gelen Ankara'daki ilk gecesinde, Taşhan'da beş kişiyle kalacağı tahtakurulu, pireli odasına dönmeden önce gözleri dalyor. Kahyaya söylemedi. Bari mektup yazsa...²

Taşhan'ı romanına mekân yapan isimlerden biri de Aka Gündüz'dür.

Ahmet'in sesini duymuştu. Gülöz'e, "Ankara'nın kışı sert olur" demişlerdi. Onlar da Taşhan'a yerleştiler.³

Refik Halit Karay *Deli* romanında Ankara'ya gelmiş ve bir otel aramaya koyulmuştur:

Ankara'da ev, bin kese akçeye bulunmaz, illa döşeli dayalı ele geçmezdi. Mahud (Taşhan) yerinde idi amma ne o, ne de Hürriyet Oteli ismindeki ahşap bina aile ikametine müsaitti.⁴

Taşhan, 1895 ile 1902 yıllarında Ankara Valiliği görevini yürüten Abidin Paşa'nın mektupçusu İsmail Hakkı Bey tarafından, 1892 yılında yaptırılır. Artık Ankara'ya demiryolu gelmiş, özellikle devlet erkânından geleni gideni artmıştır. Milli Mücadele döneminde özel konukların kaldığı yer, Taşhan Palas Oteli yahut "Hotel d'Angora" olarak anılır. İki katlı, yüz odalı büyük bir handır. Gelenler binek hayvanlarıyla da konaklayabilmektedir. Daha çok milletvekilleri kalmakta, ilk dönem vekillerine sabah kahvaltısında zeytin, peynir, tereyağ, Ankara balı ve süt verilmektedir. Öğle ve akşam yemeğinde genellikle fasulye pilakisi, talaş kebabı, telkadayıfı sunulur. Tarhana çorbası, tas kebabı, pilav ve üzüm hoşafı ise lüks yemekler sıralamasındadır.

Bir süre sonra muhalif mebusların meclis çatısı altında yapamadıkları gizli görüşmeleri gerçekleştirdikleri yere dönüşür. Meclisin kulisi gibidir. Çünkü pek çok vekilin aynı zamanda kaldığı yerdir Taşhan. Siyasetin nabzının attığı yer olarak apayrı bir konumu vardır. Özellikle Birinci İnönü Savaşı'nda birliklerin Sakarya Nehri'nin gerisine çekilmesi kıyame-ti koparır. Bu dönemde muhalif mebuslar durumu Taşhan'da değerlendirir.

O tarihlerde, Ulus Meydanı adı henüz duyulmamıştır. Herkes yer tarif ederken "Taşhan Meydanı" der birbirine. 1933 yılına kadar otel görevini sürdürür Taşhan. Taşhan'ın sahibi,

1 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara*, s. 173.

2 Ayla Kutlu, *Emir Bey'in Kızları*, s. 71.

3 Aka Gündüz, *Onların Romanı*, s. 107.

4 Refik Halit Karay, *Deli*, s. 39.

Cemal Taşhan'dır. Oğlu ise, iri cüsseli, "komünist şair" Suphi Taşhan... Cemal Bey'in ölümü sonrasında yaşanan ekonomik krizin hemen ardından Taşhan satılır. Zaten bir süre sonra da Suphi Taşhan, komünist olduğu gerekçesiyle sürülür. İkinci Dünya Savaşı'na doğru, devlet kendini daha güvende hissetmek için sıkıyönetim komutanlığı aracılığıyla sürgünlere başlar. Şairlerin barıştan yana tavır almaları ve barış şiirleri yazmaları endişe yaratır iktidarda! İstanbul'dan sürülen Abidin Dino, Abidin Nesimi, Fehmi Yazıcı, Talha Balkı, Arif Dino gibi aydınların yanında Ankara'dan da Suphi Taşhan vardır. Suphi Taşhan'ın, bir zamanlar Taşhan'da konaklayan İnönü arasındaki şu telefon konuşması ise rivayet değil, gerçektir:

"Ooo! Suphi nasılsın?"

"Teşekkür ederim, efendim."

"Bir ihtiyacın, isteğin var mı?"

"Sağlığınız ve MİT'in kaldırılması, efendim."

Nâzım Hikmet'in Bursa Cezaevi'nde yatariken, bir mukavvanın üstüne yazıp ranzasına Suphi Taşhan'ın dizelerini astığı iddia edilir: "Bahar beklediğimi getirmede / Bahar yine gelir."

Suphi Taşhan, komünist olduğu gerekçesiyle 1951 tevkifatında tutuklanır. Bir süre sonra serbest bırakılır ama sağlığı iyi değildir. Çıkar çıkmaz ilk iş olarak doktora gider. "Bir şeyin yok, eve gidip dinlen!" öğüdünün ardından döndüğü evinde birkaç gün sonra geçirdiği kalp krizi sonucu otuz dokuz yaşında veda eder hayata. Zaten Taşhan da istimlak edilmiş ve Sümerbank'a devredilmiştir. Günümüzdeyse bu bina Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'dir.

Gelelim eski dönemlere... Günün birinde bir şehir lokantası ihtiyacı doğar. Ulus'ta bugünkü Sümerbank binasının yerindeki iki katlı Taşhan'ın birinci katında şehir lokantasının açılması için 1917 Bolşevik Devrimi'nden sonra İstanbul'a gelen beyaz Ruslardan George Karpovitch'e (Karpiç) teklif götürülür. Böyle bir lokantayı işletmesini öneren Mustafa Kemal, Karpovitch'e aracı olansa Falih Rıfkı Atay'dır:

Bu göçmenler arasında (ki Müttareke yılları sırasında 200 binin üzerinde Beyaz Rus sığınmacı olarak ülkemize gelmişti) Karpiç kendini önce tanıtmış ve sevdirmiş olanlardandı. Türk olmayan yabancıların Ankara sokaklarında bile yadırgandığı günlerde, onu bir lokanta açmak üzere bizler davet etmiştik. Yeni Türkiye'nin başkentinde açıcı dükkânı devrini o kapatmıştır. Servis terbiyesi gördüğümüz ilk lokanta onunki idi.

Karpiç cömert ve efendi bir insandı. İçki ve mezeler ikinci sınıf fiyatındaydı ama Karpiç'in mekânı hiçbir zaman meyhane havasına girmemiştir. Müşteriler Karpiç'in dostu idi. Doğru dürüst ne Fransızca, ne de Türkçesi vardı. Ama onunla anlaşamayan da yoktu.

Böylece Taşhan'ın önce bünyesinde sonra tam karşısında hizmet vermeye başlar Karpiç Lokantası. Resmî olarak adı her ne kadar Şehir Lokantası olsa da, hemen herkesin dilindeki adıyla Karpiç'tir.

Karpiç'in sahibi Karpovitch, saçlarını usturaya vuran, sürekli beyaz gömlek giyen bir adamdır. Turan Tanyer, *Cumhuriyet Dönemi Ankara'sının Sosyal Hayatından Sahneler* adlı kitabında, George Karpovitch'i şöyle tarif eder:

Onu yakından görenlerin anlattıklarından yola çıkarak şöyle bir resmini yapabiliriz: Orta boylu. Yuvarlak bir yüz. Saç usturayla tıraş edilmiş. Gözler kısık. Kapalı dudaklarının üzerine konmuş, hiç ayrılmayacakmış gibi duran tebessüm. Hafif bir kamburu var. Yandan aşağıda bir sıra düğmeli, yakası dik, boğazına bağlı Kazak gömleği giymiş. Tiril tiril, beyaz ipekten. Ütülü, koyu renk bir pantolon. Rugan ayakkabı. Kahramanımızın ruh âlemini, kişiliğini de bu resimde yansıtmak mümkün: O iri deniş, olgun bir kişilik, tepeden turnağa terbiye ve nezaket tamamlıyor.

Türkçe'yi Rus şivesiyle konuşuyor. Kendini işine adanmış. Adını taşıyan mahfilin kapısında gelenleri reveranslarla karşılayan bir asil insan. Eğilip, konuk bayanın uzattığı eli hafifçe öpüyor. Gelen erkekler, kadınlar onun için müşteri değil, konuk.¹

Karpiç, o dönemde siyaset, kültür ve sanatta bilinen bütün yüzlerin mekânı olmuştur. Artık pek çok edebiyat eserine geçebilecek kıvama da gelmiştir. Öyle ki, yine Çetin Altan, "Siyasette Belalı Bir Kavram Karmaşası" yazısında, Karpiç'in, döneminin çok önemli bir mekânı olduğuna Refik Halit Karay üzerinden değinir:

Geçen yüzyılın ortalarında, Başkent'in en Avrupalı lokantası, Rus asıllı Baba Karpiç'in lokantasıydı. Siyasete atılmak için Ankara'ya gelmiş emekli bir diplomata, yemeğin sonunda Baba Karpiç "Punç" ikram etmişti. Punç; çay, şeker, tarçın, limon ve, ya "rom", ya "konyak" gibi damutılmış bir alkolle yapılıyor ve içkinin buharlaşan alkoli, çay bardağının üstünde alev alev yakıldıktan sonra içiliyordu. Emekli diplomat, Baba Karpiç'in kendisine ikram ettiği "Punç" a bayılmış, nasıl yapıldığının formülünü de alarak evde karısına götürmüştü Avrupalı bürokrat, evde akşam yemeğinden sonra eşinden "Punç" yapmasını istedi.

Eşi: "Evde çay kalmamış" diyordu, "kahveyle yapmam olmaz mı?"

Kocası da: "Olur" diyordu.

"Evde tarçın yok, kırmızı biber koysam olmaz mı?"

"Olur."

"Evde limon da yok, yerine sirke koysam olmaz mı?"

"Olur."

"Biliyorsun bizde ne rom, ne konyak var; sadece rakı var."

"Sen de rakı koy o zaman."

Karpiç'deki "Punç"tan sonra, evdeki "Punç" böyle olmuştu.

Bu fıkrayı Refik Halit de çok sever, gazetelerdeki köşe yazılarında, sık sık yazardı.²

1 Turan Tanyer, *Cumhuriyet Dönemi Ankara'sının Sosyal Hayatından Sahneler*, s. 15.

2 *Milliyet*, 24 Ağustos 2013.

Edebiyat ve siyaset hayatımızda Karpiç Lokantası'nda yaşananlara dair çok fazla kaynak vardır. Reşat Nuri Güntekin de *Resimli Hayat Mecmuası*'nda "Karpiç Baba Mersiye" diyerek Baba Karpiç'e ve restorana dair bir yazı kaleme alır:

*Lokantanın dekorunu ve mizansenini düzenlediği sıralarda garsonlarına bir ayak divanı yaptırmış, birinci yemek ve ikincisinin, ikinci ile üçüncüsünün arasına kaçır dakika konulacağını not ettirmeye başlamış. Derken bir şef garson, "Bu mümkün olamaz, bizim halk acelecidir, çabuk çabuk yemeye alışmıştır. Üstelik hırçımdır da... İsteği hemen gelmezse kızar. Yani garsonların başına çağıra dayak yeme tehlikesi de vardır" der. Karpiç Baba bütün prensip adamları gibi hiç istifini bozmadan, "Olabilir, müşteriden dayak yiyebilirsiniz. Fakat çorba ile etin arasına sekiz dakikadan az zaman koyarsanız, o zaman da ben kovarım sizi. Hangisi işinize gelirse... Zevkle yemek yemeğe alışmalıdır..." der gülümseyerek.*¹

Abdülhâk Şinasi Hisar ise Karpiç'i yeni başkent Ankara'nın tarihiyle özdeş kılanlar arasındadır:

*Böyle lokaller, gelmiş geçmiş nice günlerin ve gecelerin tarihlerini duyurabilmeli, tarih de böyle yerleri tanıyıp sırası geldikçe anlatabilmelidir. Nice senelerimizin tarihi, eğer Karpiç Lokantası bilinmezse tamamamen yazılamaz. Bunun içindir ki böyle yerler şehirlerin hususi tarihlerine mal olmuş sayılır. Ankara tarihinde de bir Karpiç Lokantası vardır.*²

Ancak, Ankara'da Demokrat Parti'nin iktidarıyla birlikte bir başkalaşım oluşmaya başlamış, Karpiç de bu etkiden ister istemez payını almıştır. Ahmet Oktay anılarında genç bir gazeteci olarak o günleri şöyle dillendirir:

Ben son dönemlerine yetiştim: Sağ olup Aka Gündüz'ler, Galip Ata'lar anlatmalıydı elbet Karpiç'i. Halk Partisi erkânının devam ettiği yer olarak bilinirdi. Sahibi Baba Karpiç'i bir ihtiyar olarak anımsıyorum. 14 Mayıs 1950'de iktidarın el değiştirmesiyle birlikte başkent'in toplumsal görünümünü de hızla değişmiş, elbet Karpiç'in müşterileri de farklılaşmıştı. Taşra ticaret burjuvazisini küçümsüyordu onca yıl iktidar olmuş bürokrasinin üyeleri. Sanırım Baba Karpiç de ismama DP ekibine. Ne de olsa Beyaz Rus'tu ve lokalini her zaman ölçülü görmek isterdi. Ne var ki seçim yalnızca meclisi değil, yeme içmeyi de, masa başı sohbetlerini de demokratikleştirmiş görünüyordu. Zamanla elini ayağını kesti, sadece adı kaldı Baba Karpiç'in.

Karpiç'in bir bar bölümü vardı, bir de lokanta. Gazeteciler, yazarlar, çizerler genellikle bar bölümünde otururdu. Lokanta biraz tuzluydu da ondan. Çetin Altan'ı ilk kez orada tanıdım. Her zamanki gibi konuşkan ve orijinaldi. Barın bir başka müdavimi, TRT'de aşağı yukarı birlikte on yıl çalıştığım Nizam Payzın'dı. Ustalarımız, ağabeylerimiz de görünürdü elbette: Mekki Sait, Emin Karakuş, Cüneyt Arcayürek, Mehmet Kemal, Nusret Baban. Kimler yoktu ki aslında: Altan Öymen, Fikret Otyam, Atilla Bartunluoğlu.

1 Reşat Nuri Güntekin, "Karpiç Baba Mersiye", *Resimli Hayat Mecmuası*, 1953, s. 49.

2 Abdülhâk Şinasi Hisar, *Hisar Dergisi*, 1953, s. 49.

Barmen İsmet'in birçoğumuzda ödenmez hakkı vardır. Dahası bu hakkı, yıkımlar ve yangınlar ardından Karpiç kapandı Piknik'e transfer ettikten sonra da sürdürmüştür.¹

Turan Tanyer, *Cumhuriyet Dönemi Ankara'sının Sosyal Hayatından Sahneler* kitabının Karpiç'le ilgili bölümünde Ahmet Muhip Dıranas'ın Karpiç'le ilgili görüşlerine de değinir:

Şaheserler kendilerine gösterilmiş büyük ve mutlak fedakârlıkların çocuklarıdır. Bilir misiniz, bana bunları düşündüren nedir, kimdir? Geçen akşam yetmiş üçüncü yaş yılı kutlanan Baba Karpiç. Baba Karpiç bu tip insanlardan biridir. Lokantasıyla civardaki evi arasında gidip gelen, yirmi seneden beri Yenişehir'i bile görmemiş, yahut görmek lüzumunu duymayacak kadar kendini eserine, işine vermiş olan bu insan, bir Beethoven nasıl musikisine, bir Rubens nasıl resmine bağlı ise, aynı sanat aşkı ile aşevine bağlı kalmıştır. O kendi işinde ve çapında nasıl bir şaheser yaratmaya hayat bağlamış bir sanatkârdır. Mesleğinde âdeta ekol kurmuş, talebeler yetiştirmiş ve tuttuğu mutevazı işinin de, kemal denen bir mertebede bir yeri olabileceğini ispat etmiştir.²

Benzer izlek Oktay Ekşi için de geçerlidir. Ekşi, *Gazetecikle Geçen O Yıllar* kitabında bir Demokrat Parti milletvekilinin Karpiç'e pijamayla girme serüvenini anlatır:

Milletvekilleri arasında pijamayı takım elbiseye tercih eden bir milletvekili daha vardı. Adı verilmeyen, ancak Tekirdağ milletvekillerinden birisi diye kaydedilen politikacı, kaldığı otelden çubuklu pijamalarını çıkarmadan çıkmış, -ayağında da terlikleri vardı!- ünlü Karpiç Lokantası'nda karnını doyurmayı planlamıştı. Garsonların engelleme çalışmaları boşa çıkmış, milletvekili pencere kenarındaki masalardan birine oturup siparişini vermişti. Olay, gazetelere de yansımıştı. "Ünlü Lokantada Pijamayla Öğle Yemeği Yiyen Milletvekili" haberi Ulus'un manşetini oluşturmuştu. Fotoğraflar, dönemin acar foto muhabiri Hüseyin Ezer'e aitti. Ezer'in resimleriyle süslenen haber, Ankara'da günlerce konuşulmuştu.³

Karpiç böyle bir bozulmanın da etkisiyle son yıllarını yaşamaktadır. Sevgi Soysal, *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*'nde bu değişimin izlerini o güçlü kalemiyle verir:

Yeni anaları, kendi anaları gibi başını örten bir köylü kadını değildi. Başı açık geziyor ve kocasıyla Cumhuriyet balosuna gidiyordu. Ama bundan öteye geçmiyordu hükümü. Evde onun da sözü geçmezdi ve babalarının onu da fazlaca taktığı yoktu. Çoğu zaman erkek arkadaşlarıyla Karpiç'te sabahlar, Ankara'ya yeni gelen konsomatrislerle eğlenirdi.⁴

Diğer yandan da her türlü etkiye rağmen, Karpiç kendi varlığını genç sanatçılar üzerinde korumaktadır. O dönemde DTFC Felsefe Bölümü'nün gedikli öğrencisi olan Veysel Öngören de Karpiç'te sabahlamış, böylece Ali Cengizkan'ın dizelerine yerleşmiştir:

1 Ahmet Oktay, *Gizli Çekmece*, s. 106.

2 Turan Tanyer, *Cumhuriyet Dönemi Ankara'sının Sosyal Hayatından Sahneler*, s. 18.

3 Oktay Ekşi, *Gazetecilikte Geçen O Yıllar*, s. 21.

4 Sevgi Soysal, *Yenişehirde Bir Öğle Vakti*, s. 268.

*Dikkat edilirse sabahları çimlerin üzerinde
Akşamdan kalma bir Veysel Öngören de görülebilir
Derenin kıyısından, kavaklar ve arkadaşlarıyla
Karpiçten yürümüştür fakültenin önüne¹*

Ancak Karpiç'e dair en ilginç çıkarımlardan birini Cahit Külebi yapar. Ona göre Karpiç'in garsonlarından biri Alman casustur. Uzun boylu, zayıf ve bariton seslidir. Hatta hayatı 1951'de Joseph Mankiewicz tarafından film yapılmış ve Oscar adayı olmuştur. 2019 yılında Arnavut İlyas Banza'nın hikâyesi ise *Çiçero* adı altında Serdar Akar yönetmenliğinde seyirciyle buluşmuştur.

Zamanla devlet temsiliyetini yerine getirenlerin sıklıkla geldiği politik mekânlardan biri olan Karpiç zamanla şehir yaşamının Kızılay'a doğru kaymasıyla birlikte 1962 yılında kapanır.

Karpiç'e giremeyenin "adam"dan sayılmadığı o dönemde Karpiç'in menüsündeki en özel yemek, borç çorbasıdır.

BORÇ ÇORBASI (RUS ÇORBASI)

<i>10 su bardağı et suyu</i>	<i>2 soğan</i>
<i>2 patates</i>	<i>2 kaşık yağ</i>
<i>1 küçük kereviz</i>	<i>2 kaşık un</i>
<i>2 küçük pancar</i>	<i>2 kaşık konserve domates salçası</i>
<i>1 küçük havuç</i>	<i>1 çay kaşığı limon tuzu</i>
<i>5- 6 yaprak lahanası</i>	<i>1 çay kaşığı şeker</i>
<i>2 diş sarımsak</i>	<i>Tuz</i>

Sebzeler yıkanır, soyulur, bir kaba rendelenir ve doğranır. Çorba tenceresinde rendelenmiş soğan, yağla pembeleştirilir. Un katılır, biraz da unla kavrulur. Hazırlanan sebzelerin hepsi konur. Biraz karıştırılır. Domates salçası ve et suyu eklenerek pişirilir. Limon tuzu, şeker ve tuz katılır, on dakika sonra ateş kapatılır.

¹ Ali Cengizkan, *Ankara Ankara Güzel Ankara*, s. 83.